

§3 Arbetsmarknadsutskottets protokoll 2010/11:33

Avvikande mening M, FP, C, KD

Tomas Tobé ville till protokollet anteckna följande som avvikande mening. De inkomna beräkningarna utgör ett relevant beräkningsunderlag för såväl a) som b) ovan. I enlighet med dessa underlag gör jag bedömningen att de tänkta tillkännagivandena skulle få betydande framtida återverkningar för de offentliga utgifterna och inkomsterna. De båda underlagen från Arbetsmarknadsdepartementet respektive RUT borde ha överlämnats till finansutskottet som arbetsmarknadsutskottets beräkning av kostnaderna för att genomföra förslagen.

Jag finner det anmärkningsvärt att beräkningar som inhämtats efter beslut i utskottets presidium inte ska komma till finansutskottets kännedom.

Jag bifogar dem därför till denna avvikande mening.

I det som Tomas Tobé anförst instämde övriga företrädare för Moderaterna och företrädarna för Folkpartiet, Centerpartiet och Kristdemokraterna.

Bifogas:

PM från Arbetsmarknadsdepartementet inkommet den 19 april 2011

PM från Riksdagens utredningstjänst (RUT) inkommet den 20 april 2011

PM från Arbetsmarknadsdepartementet inkommet den 19 april 2011

Konsekvenser av eventuella förslag till reformer i arbetslöshetsförsäkringen – 100-dagars regeln och deltidsbegränsning

Bakgrund

Under perioden 2007-2008 genomfördes flera olika reformer inom arbetslöshetsförsäkringen. Två av dem var avskaffandet av möjligheten att yrkesmässigt och geografiskt begränsa sitt arbetssökande (den s.k. 100-dagars regeln) och införandet av en ny deltidsbegränsning.

Arbetsmarknadsutskottet (AU) har nu i ett utkast till betänkande föreslagit att riksdagen ska besluta om ett tillkännagivande med innebörden att:

- Den arbetslöse har "rätt att begränsa sitt arbetssökande under de första 100 dagarna. Regeringen bör återkomma med lagförslag i enlighet med detta."
- "Regeringen måste se över försäkringens regelverk /.../ så att det inte diskriminerar deltidsarbetslösa och återkomma till riksdagen i frågan."

I samband med detta har beräkningar efterfrågats från Arbetsmarknadsdepartementet, i syfte att uppskatta utgiftseffekterna av respektive förslag. Nedan redogörs för utgiftsberäkningar som har utarbetats av Finans- och Arbetsmarknadsdepartementen i samverkan.

Konsekvenser av eventuella reformer

Återinförande av möjligheten att yrkesmässigt och geografiskt begränsa sitt arbetssökande (den s.k. 100-dagars regeln)

Bakgrund

En arbetssökandes rätt att under de första 100 ersättningsdagarna i en ersättningsperiod begränsa sitt arbetssökande till lämpliga arbeten inom sitt yrke och i närområdet (geografiskt och yrkesmässigt) infördes i arbetslöshetsförsäkringen 2001.¹ Orsaken till att möjligheten infördes var att den skulle ge

"ett visst rådrum att anpassa sig till den nya situationen. I inledningsskedet är det rimligt och samhällsekonomiskt motiverat att den arbetssökande, om han eller hon så önskar, ges möjlighet att söka lämpliga arbeten inom det egna närområdet och inom de yrken han eller hon har erfarenhet av och kompetens för."²

Skälen till reformen

Rätten att begränsa sitt arbetssökande geografiskt och yrkesmässigt under de 100 första ersättningsdagarna av en ersättningsperiod avskaffades den 2 juli 2007. Orsaken till avskaffandet var att

¹ 9 a § lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring.

² Prop. 1999/2000:139 s. 53.

”Sannolikheten att hitta ett nytt arbete minskar med arbetslöshetens längd och det är därför av största vikt att den som är arbetslös finner ett arbete så snart det är möjligt. Regeringen anser därför att det är ytterst angeläget att den arbetssökande redan i ett tidigt skede aktivt söker alla lämpliga arbeten. Att den arbetssökande har rätt att begränsa sitt arbetssökande såväl yrkesmässigt som geografiskt under de 100 första ersättningsdagarna strider mot detta och medför en begränsning i den ersättningssökandes rörlighet.”³

Konsekvenser och utgiftsökningar till följd av ett återinförande

Att återinföra 100-dagarsregeln medför att tiderna i arbetslöshet ökar. Data från Arbetsförmedlingen visar på att andelen av de arbetssökande som under sina första 100 inskrivningsdagar uppger att de söker arbete utanför den lokala arbetsmarknaden har ökat från ca 10 procent till ca 90 procent mellan 2006 och 2010.

Hur mycket utgifterna skulle öka till följd av ett återinförande av 100-dagarsregeln är mycket svårt att skatta. Det kan dock konstateras att alla åtgärder som förlänger arbetslöshetstiden, om än marginellt, innebär betydande utgiftsökningar för staten.

Om återinförandet av 100-dagarsregeln exempelvis antas höja den genomsnittliga tiden i arbetslöshet med en ersättningsdag för samtliga som i dag uppgett till Arbetsförmedlingen att de söker arbete utanför den lokala arbetsmarknaden redan från dag ett skulle det exempelvis innebära en ökning av utgifterna med cirka 200 miljoner kronor. Till detta tillkommer effekter till följd av att arbetslöshetsförsäkringens roll som en omställningsförsäkring skulle riskera att urholkas. Det skulle exempelvis kunna få konsekvenser för såväl matchningen som rörligheten på svensk arbetsmarknad.

Återgång till tidigare deltidsbegränsning alternativt avskaffande av dagens deltidsbegränsning

Bakgrund

Begränsningsregler för deltidsarbete jämsides med arbetslöshetsersättning fanns med redan då arbetslöshetsförsäkringen lagfästes 1974. Reglerna har dock varierat över tid och periodvis varit helt slojade.⁴

Begränsningsregeln fram till 2008 innebar att en arbetssökande som hade en tillsvidareanställning på deltid inte kunde beviljas en ny ersättningsperiod, även om arbetsvillkoret var uppfyllt, så länge han eller hon behöll sitt fasta deltidsarbete. Dessutom begränsades deltidsutfyllnad med en särskild sexmånadersprövning som innebar att det bara var under vissa förutsättningar som en person kunde få fortsatt deltidsutfyllnad under längre tid än sex månader.

Skälen till reformen

Nuvarande deltidsbegränsning infördes i april 2008. Syftet med regeln var att motverka att arbetslösa fastnade i ofrivillig deltidsarbetslöshet, att förstärka de deltidsarbetslösas incitament att söka heltidsarbete och att det i förlängningen

³ Ytterligare reformer inom arbetsmarknadspolitiken mm. , prop. 2006/07:89, s. 55-56.

⁴ Begränsningen slopades periodvis under 80- och 90-talen.

leder till att arbetsgivare i större utsträckning måste erbjuda heltidsarbete. De deltidsarbetslösa incitament att i större utsträckning söka heltidsjobb i kombination med att det är kostsamt för företag att byta ut personal med jämna mellanrum förväntades leda till att företag i högre grad än tidigare skulle erbjuda heltidsanställning i stället för att anställa nya personer på deltid.

Den tidigare deltidsbegränsningen omfattade, som nämnts ovan, endast fasta deltidstjänster. Det innebar att begränsningen endast omfattade vissa deltidsarbetande personer. Dessutom trädde den endast in då ersättningsperioden tog slut. Det gjorde att möjligheten att få arbetslöshetsersättning jämsides med ett deltidsarbete var beroende av när i ersättningsperioden den sökande fick deltidsarbete. Vidare innebar regeln att deltidsersättning kunde lämnas under många år, vilket kunde bidra till att människor riskerade att fastna i långvarig arbetslöshet.

Återgång till tidigare deltidsbegränsning

Konsekvenser och utgiftsökningar till följd av ett återinförande

Konsekvenserna av en återgång till tidigare deltidsbegränsning är svårberäknade i och med den ekonomiska krisen och att regeringens övriga reformer av arbetsmarknadspolitiken har skett parallellt.

Om deltidsbegränsningen som infördes år 2008 slopades beräknas det leda till en ökning av antalet deltidsarbetslösa med ersättning med 46 000 personer.⁵ Samtidigt beräknas heltidsarbetslösheten minska med cirka 4 500 personer. Utifrån de styckkostnader som prognostiseras för respektive grupp för år 2012 innebär det utgiftsökningar i storleksordningen 3 miljarder kronor. Detta motsvarar en ökning av antalet arbetslösa (del- eller heltid) med arbetslöshetsersättning på mer än 40 000 personer.

⁵ I den rapport Finansdepartementets ekonomiska avdelningen publicerade i samband med 2011 års vårproposition, *Hur ska utvecklingen av arbetsmarknadens funktionssätt beräknas*, beskrivs att antalet deltidsarbetslösa bedöms minska med 6000 personer som resultat av reformen (s.140). Detta är ett netto av en minskning på 46 000 i deltidsarbetslöshet med ersättning och en ökning på 40 000 personer i deltidsarbetslöshet utan ersättning.

FÖRÄNDRING I ARBETSLÖSHETSFÖRSÄKRINGEN FÖR DELTIDSARBETSLÖSA

- 1. Vad blir de finansiella effekterna av att slopa 100-dagarsregeln i arbetslöshetsförsäkringen?*
- 2. Vad blir de finansiella effekterna av att återgå till reglerna före 2008 gällande antalet stämpelingsdagar för deltidsarbetslösa.*

Vad gäller fråga 1 kan utredningstjänsten p.g.a. bristfällig data inte ge något svar. Nedan följer svar på fråga 2.

Metod

Beräkningen av den offentligfinansiella kostnaden för att återgå till de regler som gällde före år 2008 gällandes ersättningsdagar till deltidsarbetslösa har gjorts genom att utgå från rapporten *Hur ska utvecklingen av arbetsmarknadens funktionssätt bedömas?* från Ekonomiska avdelningen (EA) på Finansdepartementet. Rapportförfattarna säger sig göra en kvalificerad gissning av effekten av deltidsersättningsreformen och hur förändringen har påverkat arbetsmarknaden. Rapportens siffror avser den långsiktiga förändringen och därmed kommer även beräkningen i denna promemoria avse kostnaden på lång sikt.

För att uppskatta kostnaden för att återgå till de tidigare reglerna vad gäller antalet dagar i deltidsarbetslöshetsersättningen antas de siffror och flöden som uppskattas i rapporten från EA, fast med omvänt tecken. Ett utflöde från deltidsarbetslöshet i EA:s rapport antas i promemorian bli ett lika stort inflöde till deltidsarbetslöshet.

Vidare har bl.a. genomsnittliga belopp för dagpenning i arbetslöshetsförsäkringen erhållits från Arbetsmarknadsdepartementet.

I promemorian antas en deltidsarbetslös vara arbetslös 2,5 dagar per vecka och en heltidsarbetslös 5 dagar i veckan.

Resultat

I bilaga 1 finns en typfallsberäkning som redovisar den offentligfinansiella effekten av en återgång till de tidigare reglerna. Där beaktas även effekten av minskat och ökat avlönat arbete.

Ökade utgifter för arbetslöshetsersättningen för att återgå till 300 ersättningsdagar för deltidsarbetslösa skulle enligt tabell 1 uppgå till 3,1 miljarder kronor. När ökade kostnader för ålderspensionsavgiften och ökade intäkter från kommunalskatten beaktas nås en offentligfinansiell nettoeffekt på -2,5 miljarder kronor.⁶

⁶ I bilagan nås en lägre offentligfinansiell effekt därför att den beräkningen bygger på ytterligare antaganden om lönearbete.

Under kostnadsposten ”ökat inflödet” ingår två grupper. För det första bedöms 4500 personer flöda från heltidsarbetslöshet till deltidsarbetslöshet (arbetar deltid). För det andra bedöms 1500 personer flöda från heltidsarbete till deltidsarbetslöshet (arbetar deltid). Att dessa personer börjar arbete leder till en kostnadsreduktion för staten med 2,5 dagpenningar per vecka.

Tabell 1: Långsiktig kostnad för att förlänga ersättningsperioden för deltidsarbetslösa från 75 till 300 dagar, miljarder kronor.

	Effekt	Kommentar
Ökat inflöde	0,3	Heltidsarbetslösa blir deltidsarbetslösa, 4 500 pers.
	-0,1	Från heltidsarbete till deltidsarbete, 1 500 pers.
Restpost	-3,2	Se nedanstående text, 40 000 pers.
Summa	-3,1	
Ålderspensionsavgift	-0,3	Procentsats: 10,21%
Kommunalskatt	0,9	Procentsats: 30%
Totalt	-2,5	

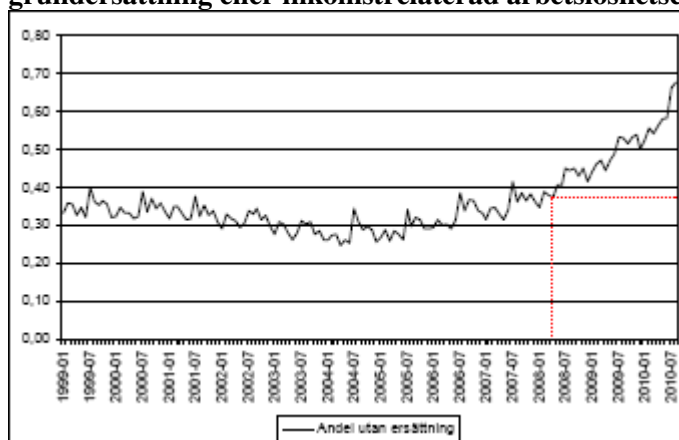
Källa: Finansdepartementet, Arbetsmarknadsdepartementet.

Anm. Summerar ej pga. avrundning.

Den största kostnadsposten i beräkningen är restposten. Till grund för restposten ligger en bedömning gjord av rapportförfattarna till EA-rapporten att det idag finns ytterligare ca 40 000 personer som skulle flöda in i deltidsersättningen. Det framgår inte tydligt i rapporten vart dessa 40 000 personer kommer ifrån men utifrån diagram 1 och diagram 2 som är hämtade ur rapporten kan en uppskattning göras.

I diagram 1 redovisas utvecklingen av antalet kvarstående inskrivna deltidsarbetslösa vid arbetsförmedlingen (AF) som inte får ersättning. Från våren 2008 har antalet deltidsarbetslösa utan ersättning på arbetsförmedlingen ökat trendmässigt. Tidsserien slutar efter juli månad år 2010. Då har den andel av de deltidsarbetslösa som inte erhåller ersättning ökat från ca 40 procent till nästan 70 procent.

Diagram 1: Andel av de kvarstående deltidsarbetslösa som inte uppbär vare sig grundersättning eller inkomstrelaterad arbetslöshetsersättning

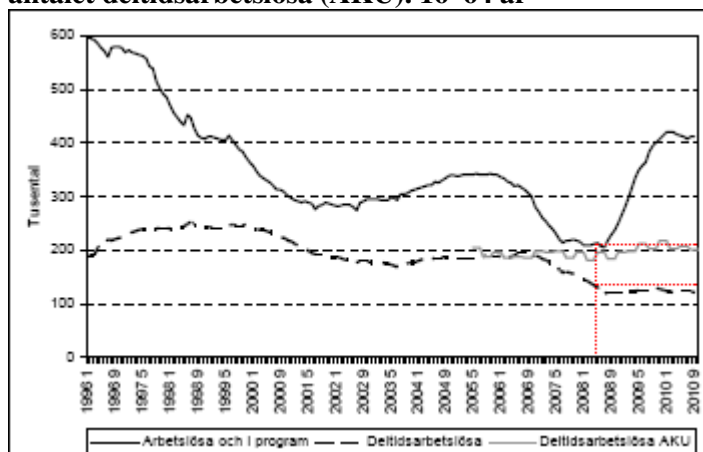


Källa: *Hur ska utvecklingen av arbetsmarknadens funktionssätt bedömas?* Rapport från ekonomiska avdelningen på Finansdepartementet.

Anm. Den röda linjen avser att markera april månad år 2008, tidpunkten vid vilken begränsningen av deltidsersättningen infördes.

I diagram 2 kan vi se hur antalet arbetslösa och deltidsarbetslösa har förändrats över tid. Från våren 2008 till tidig höst 2010 har antalet deltidsarbetslösa mätt som inskrivna på AF legat relativt still på ca 120 000 personer. Under tidsperioden är det således ca 39 000 $[(0,7-0,4)*120000]$ fler deltidsarbetslösa personer som står utan arbetslöshetsersättning. Beroende på hur stor andel av dessa som är kvalificerade för arbetslöshetsersättningen kan denna grupp förklara en viss andel av restposten. Resterande skulle kunna förklaras av att det finns ett stort antal personer som arbetar deltid men som inte är inskrivna på AF vid gällande regler men som skulle skriva in sig vid en eventuell förändring.

Diagram 2: Antalet arbetslösa och i program (AF), antalet deltidsarbetslösa (AF) och antalet deltidsarbetslösa (AKU). 16–64 år



Källa: *Hur ska utvecklingen av arbetsmarknadens funktionssätt bedömas?* Rapport från ekonomiska avdelningen på Finansdepartementet.

Anm. Den röda linjen avser att markera april månad år 2008, tidpunkten vid vilken begränsningen av deltidsersättningen infördes.

Bilaga 1: Typfall

Nedan följer en beräkning av vad som händer med statens utgifter och inkomster samt kommunernas och ålderspensionssystemets inkomster vid en ökning av antalet dagar en individ kan få ersättning vid deltidarbetslöshet.

Vi utgår från Arbetsdepartementets och Finansdepartementets bedömning om hur individer kommer att flöda mellan heltidsarbetslöshet till deltidarbetslöshet, från heltidsarbete till deltidarbetslöshet samt från annat till deltidarbetslöshet.

Vi har antagit en heltidslön om 25 000 kronor per månad för våra typfall. Om individen är heltidsarbetslös har den en ersättning om 11 500 kronor per månad. Om den är deltidarbetslös har den en ersättning om 6 750 kronor per månad och en arbetsinkomst om 12 500 kronor.

Det första fallet är en individ som innan förändringen skulle vara heltidsarbetande och efter förlängningen av antalet dagar från 75 till 300 skulle vara deltidarbetslös (och arbeta deltid). I tabell B1 redovisas intäkter och utgifter av en individ som har status som heltidsarbetande respektive deltidarbetslös. Skillnaden mellan dessa två situationer multipliceras med Finansdepartementets bedömning om att det är 1 500 personer som skulle göra denna statusändring.

Tabell B1: Från heltidsarbetande till deltidarbetslös, 1 500 individer

	Effekt av att en person heltidsarbetar (a)	Effekt av att en person är deltidsarbetslös (b)	Skillnad (b-a)	Skillnaden multipliserat med antalet individer som antas göra detta (b-a)*1500, mdkr
Staten	22 548	-87 041	-109 589	-0,16
varav arbetslöshetsersättning	0	-81 000	-81 000	-0,12
varav statlig	0	-8 270	-8 270	-0,01
ålderspensionsavgift				
varav statlig skatt	0	0	0	0,00
varav skattered. arbetsink.	-20 082	-13 415	6 666	0,01
varav skattered. allmän	-21 000	-16 170	4 830	0,01
pens.avg.				
varav socialavgifter	63 630	31 815	-31 815	-0,05
Kommunerna	89 507	65 561	-23 946	-0,04
varav kommunal inkomstskatt	89 507	65 561	-23 946	-0,04
Ålderspensionssystemet	51 630	39 755	-11 875	-0,02
varav ålderspensionsavgift	30 630	23 585	-7 045	-0,01
varav allmän pensionsavgift	21 000	16 170	-4 830	-0,01
Totalt	163 686	18 275	-145 410	-0,22

Dessa individer kommer att påverka statens, kommunernas och ålderspensionssystemets finansiella sparande negativt.

I nästa fall är det en individ som innan förändringen skulle vara heltidsarbetslös och

som efter förlängningen av antalet dagar från 75 till 300 skulle vara deltidsarbetslös (och arbeta deltid). I tabell B2 redovisas intäkter och utgifter av en individ som har status som heltidsarbetslös respektive deltidsarbetslös. Skillnaden mellan dessa två situationer multipliceras med Finansdepartementets bedömning om att det är 4 500 personer som skulle göra denna statusändring.

Tabell B2: Från heltidsarbetslös till deltidsarbetslös, 4 500 individer

	Effekt av att en person är heltidsarbetslös (a) ers.=11500	Effekt av att en person är deltidsarbetslös (b) lön=12500 ers.=6750	Skillnad (b-a)	Skillnaden multiplicerat med antalet individer som antas göra detta (b-a)*4500, mdkr
Staten	-151 496	-87 041	64 455	0,29
varav arbetslöshetsersättning	-138 000	-81 000	57 000	0,26
varav statlig				
ålderspensionsavgift	-14 090	-8 270	5 820	0,03
varav statlig skatt	0	0	0	0,00
varav skattered. arbetsink.	10 254	-13 415	-23 669	-0,11
varav skattered. allmän				
pens.avg.	-9 660	-16 170	-6 510	-0,03
varav socialavgifter	0	31 815	31 815	0,14
Kommunerna	33 285	65 561	32 276	0,15
varav kommunal inkomstskatt	33 285	65 561	32 276	0,15
Ålderspensionssystemet	23 750	39 755	16 005	0,07
varav ålderspensionsavgift	14 090	23 585	9 495	0,04
varav allmän pensionsavgift	9 660	16 170	6 510	0,03
Totalt	-94 461	18 275	112 736	0,51

Dessa individer kommer att påverka statens, kommunernas och ålderspensionssystemets finansiella sparande positivt.

I det sista fallet är det en individ som innan förändringen skulle vara deltidsarbetande utan ersättning från arbetslöshetsförsäkringen och som efter förlängningen av antalet dagar från 75 till 300 skulle vara deltidsarbetslös (och fortfarande arbeta deltid). I tabell B3 redovisas intäkter och utgifter av en individ som har status som deltidsarbetande utan ersättning respektive deltidsarbetslös (arbetar fortfarande deltid). Skillnaden mellan dessa två situationer multipliceras med Finansdepartementets bedömning om att det är 40 000 personer som skulle göra denna statusändring.

Tabell B3: Från deltidsarbetade utan ersättning från arbetslöshetsförsäkringen till deltidsarbetslös (arbetar fortfarande deltid), 40 000 individer

	Effekt av att en person deltidsarbetar (a) lön=12500	Effekt av att en person är deltidsarbetslös (b) lön=12500 ers.=6750	Skillnad (b-a)	Skillnaden multiplicerat med antalet individer som antas göra detta (b- a)*40000, mdkr
Staten	10 455	-87 041	-97 496	-3,90
varav arbetslöshetsersättning	0	-81 000	-81 000	-3,24
varav statlig				
ålderspensionsavgift	0	-8 270	-8 270	-0,33
varav statlig skatt	0	0	0	0,00
varav skattered. arbetsink.	-10 860	-13 415	-2 556	-0,10
varav skattered. allmän				
pens.avg.	-10 500	-16 170	-5 670	-0,23
varav socialavgifter	31 815	31 815	0	0,00
Kommunerna	37 450	65 561	28 111	1,12
varav kommunal inkomstskatt	37 450	65 561	28 111	1,12
Ålderspensionssystemet	25 815	39 755	13 940	0,56
varav ålderspensionsavgift	15 315	23 585	8 270	0,33
varav allmän pensionsavgift	10 500	16 170	5 670	0,23
Totalt	73 720	18 275	-55 445	-2,22

Dessa individer kommer att påverka statens finansiella sparande negativt men kommunernas och ålderspensionssystemets finansiella sparande positivt.

I tabell B4 summeras effekterna i tabell B1-B3.

Tabell B4: Offentligfinansiell effekt av att förlänga antal dagar man kan få ersättning som deltidsarbetslös från 75 till 300 dagar, miljarder kronor

Staten	-3,8
varav arbetslöshetsersättning	-3,1
varav statlig	
ålderspensionsavgift	-0,3
varav statlig skatt	0,0
varav skattered. arbetsink.	-0,2
varav skattered. allmän	
pens.avg.	-0,2
varav socialavgifter	0,1
Kommunerna	1,2
varav kommunal inkomstskatt	1,2
Ålderspensionssystemet	0,6
varav ålderspensionsavgift	0,4
varav allmän pensionsavgift	0,2
Totalt	-1,9

Effekten av utbetalningar av arbetslöshetsersättning är ca 3,1 miljarder kronor. Till detta

tillkommer statlig ålderspensionsavgift om ca 0,3 miljarder kronor. Kommunernas skatteintäkter ökar till följd av ökad utbetalning av ersättning med ca 0,9 miljarder kronor [=3,1*0,3]. De övriga effekterna som återfinns i tabellen är de som kommer av den lön personerna får vid arbete. En del individer minskar sitt lönearbete och andra ökar. Hur produktiviteten påverkas, och hur detta i sin tur påverkar de offentliga finanserna, har utredningstjänsten inte kunnat beakta.